

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF SOCIAL-RESPONSIBLE MANAGEMENT OF ENTERPRISES' COMPETITIVENESS

У статті розглянуто сутність та визначено особливості організаційно-економічного механізму управління КСП, розглянуто його структуру та визначено зміст основних рівнів.

In this article authors consider sense and determine specific features of organizational-economic mechanism of management of enterprises' competitiveness, reviewed its structure and content defined basic levels.

Ключові слова: управління конкурентоспроможністю (КСП) підприємства, організаційно-економічний механізм, соціально-відповідальне управління КСП.

Key words: management of enterprises' competitiveness, organizational and economic mechanism, socially responsible management of enterprises' competitiveness.

ВСТУП

У процесі становлення низьковуглецевої економіки, світові гравці промислового ринку під тиском суспільства розпочинають новий етап становлення економічних відносин. У той самий час в Україні спостерігається тенденція не тільки невідповідності вітчизняних промислових підприємств до світових стандартів ведення бізнесу, а й негативні тенденції до втрати власних позицій на внутрішньому ринку. Крім того, спостерігається поступове, а в деяких секторах вітчизняної промисловості і вражаюче зменшення частки експорту продукції. Все це дає змогу зробити невтішні висновки стосовно позицій українських промислових підприємств, які наразі не в змозі вести власну виробничо-господарську діяльність відповідно до міжнародних стандартів, а отже вони значно програють у боротьбі за внутрішній та міжнародний ринки. Все це є наслідком нераціональної та далекої від сучасних вимог системи управління конкурентоспроможністю, яка першочергово знаходить своє відображення в організаційно-економічному механізмі підприємства. У свою чергу, перепрофілювання останнього відбувається автоматично, відповідно до зміни класичного механізму управління КСП підприємства на соціально-відповідальне.

Вивченню теоретичних та методологічних засад організаційно-економічного механізму, дослідження його сутності та значення присвячено роботи таких вітчизняних науковців: О.Г. Дерев'яно [1], О.А. Єременко-Григоренко [2], О.М. Ковалюка [3], Ю. Лисенко [4], С.О. Тульчинської [5], В.М. Шульги [6] та інших. У свою чергу, дослідженню питання управління конкурентоспроможності підприємств присвячено значну кількість наукових праць, як зарубіжних, так і вітчизняних вчених-економістів, серед яких можна назвати праці Воронкової А.Е., Фатхутдінова Р.А., Поддерьогіна А.М., Сайфуліна Р.С., Щелкунова В.І., Різниченко О.В. та інших. Проте наразі в наукових працях сучасних економістів майже відсутнє дослідження організаційно-економічного механізму соціально-відповідального управління КСП.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Головним завданням даної статті є дослідження теоретичних аспектів організаційно-економічного механізму соціально-відповідального управління конкурентоспроможністю промислових підприємств.

РЕЗУЛЬТАТИ

Досліджуючи питання механізму управління КСП підприємства, ми маємо зазначити, що наразі думки вчених-економістів стосовно сутності самого поняття "механізм управління конкурентоспроможністю" є достатньо різнофокусованими. Так, деякі з них визначають механізм управління КСП як сукупність заходів, які спрямовані на систематичне вдосконалення виробу, постійний пошук нових каналів збуту, нових груп покупців, поліпшення сервісу, реклами. Вони вважають, що даний механізм необхідно розглядати як складову частину системи управління підприємством [7]. У свою чергу, інші [8] зазначають, що механізм управління конкурентоспроможністю підприємств має забезпечувати зовнішні зв'язки рівнів системи управління КСП і створювати відповідні внутрішні умови формування конкурентних переваг шляхом реалізації функцій управління за допомогою максимально гнучкого й ефективного використання всіх наявних інструментів, ресурсів, науково-технічного потенціалу, інноваційної діяльності та підприємницької ініціативи. У свою чергу, необхідно дати визначення поняття "механізм соціально-відповідального управління КСП". На нашу думку, це є спосіб організації соціально-орієнтованого процесу управління розвитком конкурентного потенціалу підприємств, що включає сукупність заздалегідь визначених методів, принципів, засобів та інструментів управління, застосування яких максимізує досягнення визначених керівництвом загально-корпоративних цілей з урахуванням відповідального відношення до соціуму та власної виробничо-господарської діяльності. Основними складовими даного механізму є наступні елементи (підсистеми): організаційно-економічна, мотиваційна (або соціально-психологічна), адміністративно-правова, інформаційна та інші. Чільне місце у даному механізмі відводиться процесу "переорієнтації" класичного процесу управління КСП на соціально-відповідальний. Визначення поняття "організаційно-економічний механізм управління" наразі можна зустріти в багатьох працях сучасних науковців-економістів [9, 10, 11]. Одні з них визначають "організаційно-економічний механізм управління" як процес формування цілей і стимулів, які дозволяють перетворити у процесі трудової діяльності рух (динаміку) матеріальних і духовних потреб членів

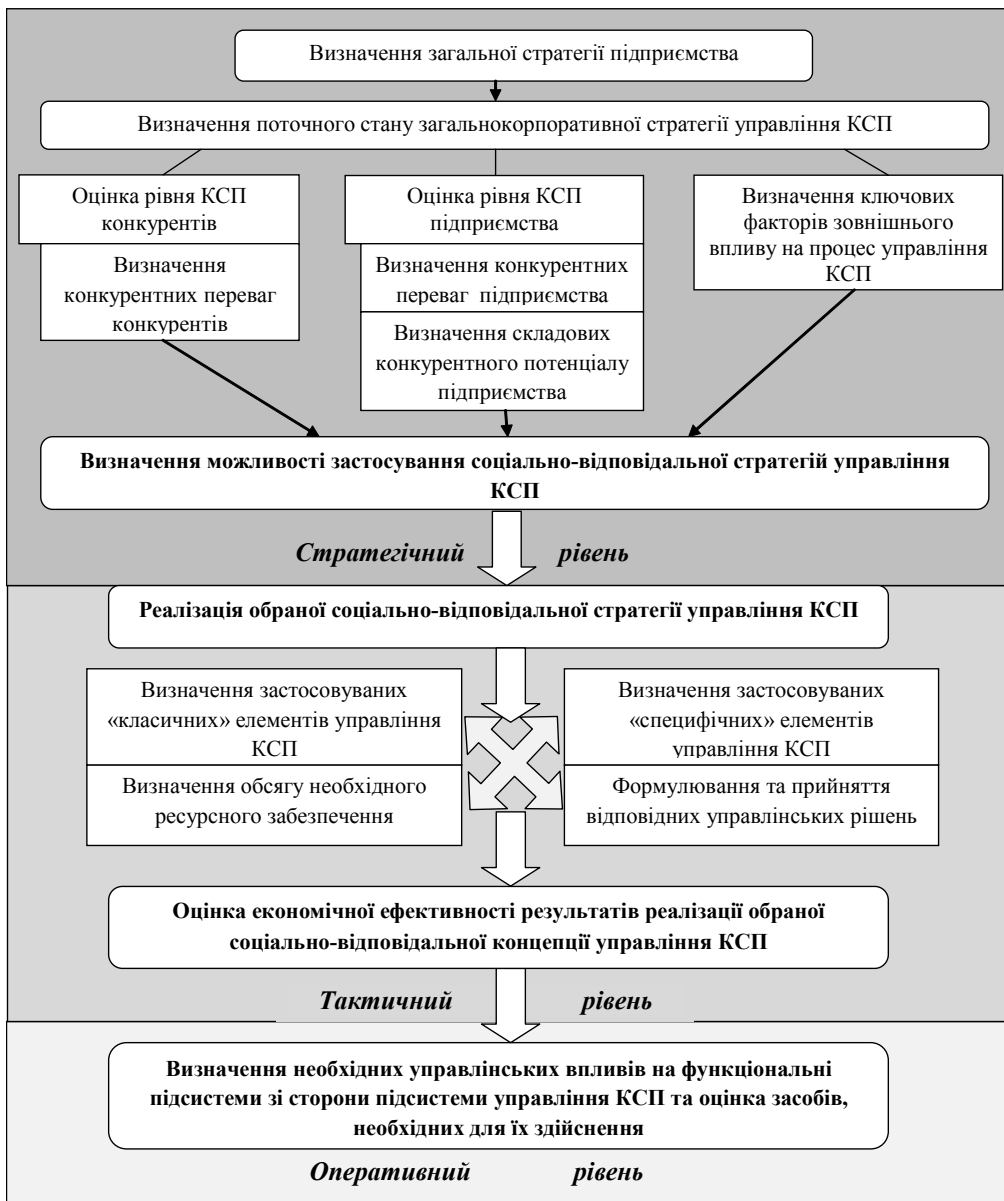

Рис. 1. Організаційно-економічний механізм відповідального управління КСП підприємства

суспільства на рух засобів виробництва і його кінцевих результатів, спрямованих на задоволення платоспроможного попиту споживачів [12; 13]. На думку Т.А. Безрукова, "організаційно-економічний механізм" представляє собою комплексну систему управління КСП, що складається з системи забезпечення, функціональної та цільової системи, які містять певну сукупність організаційних та економічних важелів, що впливають на економічні та організаційні параметри системи управління підприємством з метою забезпечення ефективності управління і отримання конкурентних переваг [14]. У свою чергу, у роботі Русин-Гриника Р.Р. зазначається, що механізм управління КСП об'єднує в собі моніторинг та аналіз стану об'єкта і його конкурентоспроможності, інструменти і важелі для прийняття управлінських рішень, альтернативи і рекомендації для досягнення конкурентних переваг, шляхи їхньої реалізації, методи оцінки і контролю [15]. На думку науковця Варава Л.М., під організаційно-економічним механізмом управління конкурентоспроможністю підприємства варто розуміти сукупність засобів та методів створення системи цілісного управління розвитком підприємства та результатами його діяльності, направленою на довгострокове забезпечення його конкурентних позицій на ринку [16]. На нашу думку, більш аргументованим є визначен-

ня І. Булеєва, оскільки він розглядає організаційно-економічний механізм управління як сукупність форм, методів та інструментів управління [17, с. 177].

Досліджуючи питання механізму соціально-відповідального управління КСП підприємства та його основоположних елементів, ми дійшли висновку, що найвагомим серед останніх є організаційно-економічний механізм, раціональне формування якого стає беззаперечним фундаментом для максимізації ефективності загального механізму управління КСП підприємства. Так, на нашу думку, він представляє собою сукупність інструментів та важелів, безпосередній вплив яких визначає ефективність загально-корпоративної системи соціально-відповідального управління КСП, а також забезпечує сталий розвиток підприємства та кола визначених як взаємозалежні суб'єкти (споживачі, підрядники, постачальники, громада і т.д.). Серед основних інструментів організаційно-економічної підсистеми механізму соціально-відповідального управління КСП слід виділити: ВУВП (відповідальне управління ланцюгами постачань), КСВ (корпоративну соціальну відповідальність) підприємства, систему з ресурсозбереження та екологічного аудиту, організацію так званого "зеленого офісу" тощо. На нашу думку, організаційно-економічний механізм соціально-відповідального управління КСП підприємства — це трирівнева система взаємопов'язаних між собою рівнів управлінських рішень, кожний з яких забезпечує визначення цілей та стратегій дій, направлених на раціональне використання комплексу доступних ресурсів, що в свою чергу, дає змогу забезпечити ефективну реалізацію організаційно-економічної ланки загально-корпоративного механізму управління КСП. Схематичне зображення даного механізму представлено на рис. 1.

Основою для реалізації першого етапу є елементи стратегічного рівня управління, а саме визначення загальної стратегії підприємства, яке полягає у розробці системи довгострокового загально-корпоративного плану дій компанії, а також встановлення загальної цілі для його виробничо-господарської діяльності підприємства. Саме від постановки цілей залежить весь подальший розвиток діяльності, що стосуватиметься безпосередньо ефективності управління КСП підприємства. На даному етапі керівництво підприємства має розписати дерево проблем (з максимально можливим врахуванням усіх зацікавлених сторін — стейкхолдерів), на основі якого в подальшому розробити дерево цілей підприємства (або так звану стратегічну карту цілей підприємства). Необхідно зазначити,

що визначення та прийняття таких управлінських рішень, реалізація яких забезпечить максимальний рівень КСП підприємства, можна забезпечити лише за умови проведення всебічного кількісно-якісного оцінювання поточних станів підприємства, рівня його КСП та можливості впровадження соціально-відповідального управління КСП. У тому випадку, коли керівництво підприємства визначає для себе можливим провадити соціально-орієнтоване управління підприємством, у рамках якого буде реалізоване соціально-відповідальне управління КСП підприємства, то менеджмент підприємства має зфокусувати власну увагу на розробці тактичного плану дій. Основними елементами останнього мають стати:

— визначення застосовуваних "класичних" елементів управління КСП, а саме визначення переліку тих елементів класичного процесу управління КСП підприємства, застосування яких буде можливим у рамках реалізації соціально-відповідального управління КСП підприємства;

— визначення застосовуваних "специфічних" елементів управління КСП, а саме можливість та ефективність від застосування таких заходів, як корпоративна соціальна відповідальність, відповідальне управління ланцюгами постачань, ресурсозбереження, екологічний аудит тощо;

— визначення обсягу необхідного ресурсного забезпечення;

— формулювання та прийняття відповідних управлінських рішень для реалізації соціально-відповідального управління КСП підприємства.

Заключними заходами в рамках тактичного рівня соціально-відповідального управління КСП є оцінка економічної ефективності результатів реалізації обраної концепції управління КСП. Фінальним елементом організаційно-економічного механізму в рамках реалізації соціально-відповідального управління КСП підприємства є управлінські заходи, що формують оперативний рівень управління, а саме визначення необхідних управлінських впливів на функціональні підсистеми зі сторони підсистеми управління КСП та проводять оцінку засобів, необхідних для їх здійснення.

Основною метою при розробці організаційно-економічного механізму в рамках соціально-відповідального механізму управління конкурентоспроможністю є забезпечення дохідності підприємства, підвищення ефективності його виробничо-господарської діяльності та покращення іміджу компанії в очах споживачів та потенційних інвесторів. Відповідно до вищезазначеної мети керівництво підприємства має реалізувати наступні завдання: підвищення прибутковості компанії, вартості бренду, привабливості для інвесторів, формування позитивного іміджу підприємства в очах споживачів та спільноти в цілому. Забезпечення ефективності та дієвості організаційно-економічного механізму вимагає від керівництва підприємства відповідного методичного, інформаційного, ресурсного та правового забезпечення.

ВИСНОВКИ

Реалізація соціально-орієнтованого управління підприємством як відповідь на виклик та вимоги зі сторони нещодавно розпочатого процесу становлення низько вуглецевої економіки має на меті переформатування сучасних імперативів в управлінській діяльності. Саме тому, неможливим є уникнення їх "відбиття" та віддзеркалення на перепрофілюванні процесу управління КСП підприємства, який в даних умовах має набувати елементів соціально-відповідального процесу управління. Розробка організаційно-економічного механізму соціально-відповідального управління КСП підприємства дає змогу наблизити керівництво, у першу чергу, промислових підприємств до "осучаснення" основних процесів у межах управління КСП. У подальшому даний механізм може слугувати основою для розробки останніх елементів (підсистем) загально корпоративного механізму соціально-відповідального управління КСП підприємства.

Література:

1. Дерев'яно О.Г. Фінансово-кредитний механізм в системі стратегічного управління / О.Г. Дерев'яно // Фінанси України. — 1998. — № 7. — С. 28—34.
2. Єременко-Григоренко О.А. Організаційний механізм управління господарською діяльністю підприємства: автореф. дис. на здобуття ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 "Економіка підприємства і організація виробництва" / О.А. Єременко-Григоренко. — Донецьк, 2000. — 24 с.
3. Ковалюк О.М. Фінансовий механізм організації економіки України (проблеми теорії і практики): [монографія] / О. Ковалюк — Львів: Видавничий центр Львівського національного університету ім. Івана Франка, 2002. — 396 с.
4. Лисенко Ю. Організаційно-економічний механізм управління підприємством / Ю. Лисенко, П. Єгоров // Економіка України. — 1997. — № 1 (442). — С. 86—87.
5. Тульчинська С.О. Функціонування організаційно-економічного механізму інноваційного процесу / С.О. Тульчинська // Стратегічні пріоритети. — 2008. — № 1 (6). — С. 89—95.
6. Тульчинська С.О. Функціонування організаційно-економічного механізму інноваційного процесу / С.О. Тульчинська // Стратегічні пріоритети. — 2008. — № 1 (6). — С. 89—95.
7. Кириченко А. Механізм управління конкурентоспроможністю підприємств // Вісник КНТЕУ, 2009. — № 1. — С. 62—66.
8. Артамонова О.В. Формування механізму забезпечення конкурентоспроможності авіакомпанії на ринку вантажних перевезень // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. — 2011. — № 31.
9. Астапова Г.В., Астапова Е.А., Лойко Д.П. Организационно-экономический механизм корпоративного управления в современных условиях реформирования экономики Украины. — Донецк: ДонГУЭТ им. М. Туган-Барановского, 2001. — 526 с.
10. Булеев И.П. Формирование организационно-экономического механизма управления предприятием по обработке цветных металлов. — Донецк: ИЭП АН Украины, 1993. — 225 с.
11. Козаченко А.В., Гуськова О.В. Принципиальные подходы к организации управления знаниями в современных предприятиях // Прометей. — Донецьк: СПТОВ "ДЕГ", ІЕПІ НАНУ, 2003. — Вип. 3 (12). — С. 95—105.
12. Лысенко Ю., Егоров П. Организационно-экономический механизм управления предприятием // Экономика Украины. — 1997. — № 1. — С. 86—87.
13. Козаченко А.В., Гуськова О.В. Принципиальные подходы к организации управления знаниями в современных предприятиях // Прометей. — Донецьк: СПТОВ "ДЕГ", ІЕПІ НАНУ, 2003. — Вип. 3 (12). — С. 95—105.
14. Безрукова Т.А. Управление конкурентоспособностью предпринимательской организации: монография / Т.А. Безрукова, Е.И. Сапронов, С.С. Морковина. — М.: Изд-во "КноРус", 2008. — 163 с.
15. Русин-Гриник Р.Р. Суть и структура организационно-экономического механизма управления конкурентоспроможностью предприятия / Р.Р. Русин-Гриник // Збірник науково-технічних праць. Науковий вісник НАТУ України. — 2010. — Вип. 20.5. — С. 240—247.
16. Варава А.М. Організаційно-економічне забезпечення управління конкурентоспроможністю промислового підприємства / А.М. Варава, Г.В. Кравченко // Вісник Криворізького технічного університету. — 2011 — № 29. — С. 311—314.
17. Булеев И.П. Формирование организационно-экономического механизма управления предприятием по обработке цветных металлов. — Донецк: ИЭП АН Украины, 1993. — 225 с.

Стаття надійшла до редакції 15.11.2012. р.